

לחשב מסלול מחדש

העניינים המגיעים לטיפולו. את הידע הזה מן הראוי שבית המי שפט יפתח מחדש. קשה לצפות לשינוי דרסטי, דוגמת החייאת הררישה לזכות עמידה בכ"צ – די יהיה בצעדים צנועים יותר, דוגמת הסרת מספר נושאים מיותרים ומכבידים מסדר היום. השופט גרוניס – בסיועו של השופט מלצר – מצא דרך להסיר מסדר היום את העתירות הבלתי סבירות בעניין פרס ישראל.

יש שורה של נושאים נוספים שניתן לטפל בהם בדרך דומה, ואסתפק בדוגמה אחת. לפני כ-30 שנה החל העליון לעסוק בגיוס תלמידי ישיבות, ומאז הנפיק שורה ארוכה של פסקי דין, רובם בפיני הרכבים מורחבים. פסיקה זו, המשתרעת על פני מאות רבות של עמודים, עסקה לא פעם בביטול חקיקה של הכנסת, לטעמי, ללא בסיס מספיק. הטענה היא שהחקיקה בנושא פוגעת בשוויון, אך ערך השוויון איננו נכלל, ובמתכוון, בין הערכים המוגנים ב"חוק יסודי: כבוד האדם וחירותו". התכסיס שבאמצעותו עוקפים מגי בלה זו הוא באמצעות הטענה שהדבר פוגע בכבוד האדם. אני מטיל ספק אם איגיוס תלמידי ישיבות פוגע בכבוד האדם של המתגייסים, ומכל מקום כל הליך הגיוס לוקה, ללא קשר לחרדיים, בחוסר שוויון משווע: אין שוויון בין גברים לנשים, בין נשים דתיות לחילוניות, ומרבית בני המיעוטים אינם מתגייסים.

מעבר לכך, מגיע רגע שבו צריך להתכונן בתמונה הכללית. מה השיגה ההשקעה השיפוטית האדירה בנושא? התשובה היא בערך אפס. בפסק הדין האחרון בנושא דיבר השופט רובינשטיין על "ייאוש" ועל "הגיחוך" – חוכא ואטלולא – שנוצר בגלגולי ה"פינג'פונג" בין הרשויות. אולם הדבר לא מנע בעדו מלהמיר שיק, עם יתר שופטי הרוב, במסלול הייאוש והגיחוך. הגיע הזמן להשתחרר מהקיבעון המחשבתי, ולמצוא דרך לחדול מעיסוק בנושאים שבהם תרומתו של בית המשפט היא אפסית והנזק שבעיסוק בהם עולה על התועלת. ■

בתקופת נשיאותה של מרים נאור בחרו שניים משופטי בית המשפט העליון להתפטר משרתם הרמה. זהו מאורע שאין לו תקדים בהיסטוריה של העליון, והוא משקף כנראה אינחת מהמציאות שם. להערכת, זהו פרי הצטברות של עומס עבודה בלתי נסבל, בצי-רוף ירידה במעמדו הציבורי של בית המשפט.

כעת, עם מינויים של הנשיאה אסתר חיות והמשנה לנשיאה חנן מלצר, הגיע הזמן לחשב מסלול מחדש, משום שהעומס האדיר על בית המשפט הוא במידה רבה פרי מדיניותו של העליון עצמו. בתחילת שנות ה-80 החלה מהפכה משפטית, שאחד ממרכיביה היה שלכל אדם יש זכות עמידה בכל עניין ציבורי. פלוני כועס שמאן דהוא זכה בפרס ישראל, מה עושים? רצים לעליון. אלמוני זועם על מינוי כלשהו לתפקיד ציבורי? שעריו של בית המשפט העליון פתוחים לרווחה. חבר כנסת איננו מרוצה מהנעשה במשכן או מהחלטת ממשלה? הדרך לעליון קצרה. ב-1995 החליט בית המשפט העליון לפרש את "חוק יסודי: כבוד האדם וחירותו" כמקנה לו סמכות לבטל חקיקה של הכנסת. הדיבר גרר כמובן גל של עתירות נגד שורה ארוכה של חוקים, שנדרונו בפני הרכבים מורחבים והניבו פסקי דין המשתרעים לעיתים על פני מאות עמודים. כל זה הצטרף לעבודה הרגילה של בית המשפט העליון, ולמעשה לתפקידו העיקרי – היינו, לדון בערעורים אורחיים ופוליטיים ובבעיות הנוגעות ליחידה, בעניין הנוגע לו אישית. והנה, דווקא הפרט, שתפקידה העיקרי של מערכת המשפט הוא לסייע לו, נתקל בסחבת אדירה, ובכך שהמשימות הציבוריות שאליהן גרר בית המשפט את עצמו מאפילות על עניינו.

שורש הבעיה נעוץ בכך שבמהלך המהפכה המשפטית איבד העליון את הידע החיוני, שהיה לדורות הקודמים, והוא לסגן את

השופט רובינשטיין התייחס ל"ייאוש" ול"גיחוך" שנוצרו בגלגולי ה"פינג'פונג" בין הרשויות, אך בחר להמשיך באותו מסלול. הגיע הזמן להשתחרר מהקיבעון המחשבתי, ולחדול מעיסוק בנושאים שבהם תרומתו של בית המשפט היא אפסית

